

Tristan

Részlet a verses regényből

Márton László fordítása

[IV. fejezet. Az elhurcoltatás]

- Akkoriban s azon helyen
2150 úgy esett történetesen:
Norvégiából odamegy
egy kalmárhajó, csak egyetlenegy.
Éppen Parméniába jött,
és alkalmas helyen kiköt:
2155 így Canoelnél vet ki horgonyt.
Az a várkastély éppen ott volt,
hol a főlovász általában
időzött, ebben a lakában,
s vele Tristan, ifjú ura.
2160 A kalmárok az árura
a népnek piacot nyitottak.
Hírek a várkastélyba is jutottak
arról, mi van vásárolnivaló.
Tristan fülébe hatoló
2165 az a hír, és baj lesz belőle,
hogy: szép sólymok várnak vevőre
s egyéb csőrös-tollas vadászok.
Addig jöttek a híradások,
mígnem a főlovász két gyermeke
2170 – hisz gyermek kapható ilyesmire –
egymás között megállapodtak,
hogy Tristant, kit bátyjuknak alítottak,
kézen fogják, apjuk elé viszik,
s apjukat együtt kérlelik,

2175 hogy Tristant bírzza meg,
vegyen nekik remek
sólýmokat azok árusainál.
Na mármost a nemes Rual
soha semmit el nem mulasztott,
2180 sem ezt itt, sem pedig amazt ott,
hogy meglegyen, mit Tristan kér.
Merthogy szemében Tristan többet ér,
s több figyelemre jogosult,
mint a háznép és a csoportosult
2185 népségből akárki fia.
Saját fiaival fáradnia
sem akart annyit, mint vele.
Láthatta ebből a világ szeme,
milyen tökéletes benne a hűség,
2190 mily nagy erény és nagyszerűség.
Nem habozott, felállt mingyánt,
és kézen fogta fiát, Tristant,
mint apa fiával teszi.
Két másik fia követi,
2195 s a kíséretből is sokan,
ki időtöltésül, ki komolyan.
Ki-ki a hajóra igyekszik.
Ha bárkinek bármi megtetszik,
ha bárki megkívánna bármit,
2200 talál ott mindenféle holmit.
Selyem, nemes ruházat, ékszer:
mindenből volt bőven, elégszer.
Akadt sok szép vadászmadár:
sok vándorsólýom gazdára vár,
2205 törpesólýmok és karvalyok,
háják, pirosló tollasok
s olyanok, melyek már vedlettek.
Mindezek megvoltak, meglettek.
A piac velük színültig.
2210 Tristant vásárolni küldik,
vegyen kerecsent s törpesólýmot.
Az öccsei kedvéért körbebolygott,
s vásárolt kialkudott áron.
Így hát megkapta mind a három

- 2215 azt, mi felé vágya futott.
 Most, hogy mindegyiküknek kijutott,
 amiről kívánsága szóla,
 már épp visszafordultak volna,
 amikor véletlenül úgy esett,
- 2220 hogy Tristan egy sakk-készletet
 lát a hajón, portékaként kiteve.
 A sakktábla és fémszegélye
 művészien van kitalálva,
 szépen díszítve, megmunkálva.
- 2225 Figurák voltak odarakva,
 elefántcsontból kifaragva:
 mesterük tényleg remekelt!
 Mármost Tristan, a jólnevelt,
 figyelmesen szemléli őket.
- 2230 „Uraim” – kérdi a kereskedőket –,
 „Isten jót adjon! Tudtok-e sakkozni?
 Siessetek tudomásomra hozni!”
 Méghozzá az ő nyelvükön szólal már!
 Szemügyre veszi őt a kalmár,
- 2235 és veszi még jobban szemügyre,
 hogy nyelvüket beszéli egyre,
 mit pedig alig ismer valaki
 errefelé, s nem hallani.
 Néztek rá, belőle szél mily fú.
- 2240 Szemük elé még ilyen ifjú
 nem került, ilyen jó megjelenésű,
 ilyen finom viselkedésű.
 „Hogyne, barátom” – szól egyik –, „van bőven
 köztünk, aki bármely időben
- 2245 ezt játssza; ha látni szeretnéd,
 akadályt elébe nem vetnék.
 Jer, játssz velem! Állok eléd!”
 Mondja Tristan: „Ez már beszéd!”
 Leülnek a táblához ketten.
- 2250 Szól a főlovász: „Vissza kell sietnem
 a kastélyba, kedves Tristanom.
 Ha maradni akarsz, nem bánom.
 A másik két fiam velem jön.
 Tanítómestered melletted üljön,

- 2255 rád vigyázattal tartozik.”
Most a főlovász távozik,
s a többi vele tart kíséretül.
Tristan ott marad egyedül,
s vele marad a tanítója.
- 2260 Annak vagyok megmondhatója,
azt tanúsítja e mese,
hogy nála nemesebben senki se
viselkedik, sem úriemberebbként,
senkire szíve nem vet szebb fényt.
- 2265 A neve pedig Curvenal, e' volt.
Sok jeles tudnivalót megtanolt,
s ezért jó tanítója is lett
annak, kinek ily erény ízlett,
s azt tőle elsajátíthatta.
- 2270 Az ifjú, ki magát erénynek adta,
Tristan, a nagy gonddal nevelt,
a játékban úgy remekelt,
oly előkelő módon sakkozott,
hogy a kalmárnép elgondolkozott;
- 2275 újfent szemügyre vették,
s magukat bizonyossá tették,
hogy nem láttak oly ifjút e világban,
kiben ily sok kiválóság van.
Abban mily sok ügyesség látszik,
- 2280 ahogy viselkedik meg ahogy játszik;
ám ez semmiség ahhoz képest,
ami minden kalmárt elképeszt,
mert nem láttak még olyan ifjút,
aki ilyen sok nyelvet is tud.
- 2285 Idegen szót szájából úgy folytat,
hogy nem hallottak még olyat.
Az udvari módon kiművelt
ifjú szép udvarképesen beszédelt.
Szavába szöve nem kevés
- 2290 sakkjátékban használt kifejezés.
Jól forgatta őket, jó sokat ismert,
játéka ettől külön díszet nyert.
Eztán még dalra is fakadt:
zengett canzonét s más szép dalokat;

- 2295 stampeniát, reffoitot
királyi udvarba illőn tudott,
még hozzá oly sokféleképpen,
hogy úrrá lett a kalmárnépen
a bírvágy, s kezdtek arra várni:
- 2300 ha elragadhatnák akármí
fortéllal e csodás fiút,
busás haszon belőle jut
nekik, s hírnévben is felvirágoznak.
Egy pillanatig sem haboznak:
- 2305 evezősöknek parancs léssen,
hogy azonnal álljanak készen.
Ők maguk felhúzzák a horgonyt;
nem bánja egy sem, hogy törvényt bont.
Indulnak: a hajó tengerre száll
- 2310 oly halkán, hogy sem Curvenal,
sem Tristan ezt nem vette észre
addig, amíg a kikötésre
való helytől habok közé kerültek
egy nagy mérföldnyire: úgy elmerültek
- 2315 a játékukban, oly nagyon,
hogy gondjuk nemigen vagyon
a játszmán kívül semmire.
Mikor Tristan és mestere,
hogy Tristan nyerjen, végbevitte,
- 2320 emez pedig körültekinte,
és észrevette, mi készülget:
nem láttatok még anyaszültet,
ki olyan búsulásba esett, mint ő.
Felugrik, megy hozzájuk, őket intő:
- 2325 „Ó, jaj” – így szól –, „nemes kereskedők,
Istenre, mit vagytok velem tevők?
Hová visztek? Ezt áruljátok el!” –
„Nézd, barátom” – egyikük így felel –,
„nem csinálhatja vissza senki:
- 2330 neked már muszáj velünk menni.
Törődj bele, és légy nyugodt!”
Szegény Tristan, ezt meghallván, legott
olyan keserves jajgatásba kezd,
hogy barátja, Curvenal, hallva ezt,

2335 maga is rázendít a zokogásra,
s fakad oly panaszolkodásra,
hogy a hajó személyzete
miatta és a gyermek helyzete
miatt bosszús, dühös kivált.
2340 Így hát berakják Curvenalt
egy csónakba, mely kicsike,
s tesznek annak fenekire
egy evezőt meg egy kis kenyeret:
így nem hal éhen, és partra mehet.
2345 Mondták neki, felkerekedve:
menjen, amerre tartja kedve.
Csak Tristan az, kit szándékuk tartóztat!
E szavakkal továbbhajóztak,
s otthagyták őt tenger vizébe',
2350 sokféle veszélynek kitéve.

Curvenal tengeren hánykódott.
Sokféle baj miatt bánkódott;
részint ama bajtól búba-merült,
melybe, látta, Tristan került
2355 s bántotta a saját baja,
mert félt, hogy meg kell halnia,
oly ügyetlenül evezett:
ebben azelőtt nem igyekezett.
Magában emígy kesereg:
2360 „Úr Isten, mitévő legyek?
Sosem voltam ennyire bajban!
Lám, itt állok egy szál magamban,
evezni meg nem tudok itten.
Csak Te segíthetsz rajtam, Isten!
2365 E nagy vészben hozzád imádkozom,
irgalmadra hagyatkozom.
Teszem, mit még nem tettem, s tőled kérem:
légy útmutatóm és vezérem!”
Azzal az evezőt jól megmarkolja,
2370 az Istenéért a vizet lapátolja,
s míg egy kis idő eltelik,
Isten terve engedik,
hogy hazaérjen, s elmondja a hírt
az eseményről, mely történni bírt.

- 2375 A főlovász s a drága feleség
 testében oly hevesen ég
 a keserves fájdalom eztán,
 hogy, ha szemük láttára halna Tristan,
 akkor sem lehetne a seb
- 2380 a szívükben keservesebb.
 Így tehát kimennek ők ketten
 együtt a közös kíneservben
 s velük az egész szolganép
 a tengerpartra, hogy ekképp
- 2385 elveszett gyermeküket megsirassák.
 Sokan mondták: az égben van igazság,
 s kérték Istent: mentse meg a fiút.
 Sok sírás hangzott, látni bút.
 Ki emígy sírt, ki amúgy sírt.
- 2390 Mikor látták az alkonypírt,
 és hogy a búcsúzás pillanata jó,
 a sírás, mely addig különböző,
 most hirtelen egyforma lett.
 Mindenki egy szót ismételtetett.
- 2395 Rivalltak itt, rivalltak ott,
 mindenki így sivalkodott:
 „Béas Tristant, curtois Tristant,
 tun cors, ta vie a de commant!
 Szép tested, édes életed
- 2400 Istenre bízom, Ő segítsen neked!”

Míg itt bánatra van elég ok,
 hajóznak tovább Tristan s a norvégok.
 Emezek már úgy képzelik,
 hogy minden sikerült nekik,

2405 amit Tristannal elterveztek.
 Csakhogy terveik ellenkeznek
 Azéval, ki mindent elrendez
 a földön, s rendezve rendelkező,
 kinek szél, tenger és minden erő

2410 reszketés közt engedelmeskedő.
 Ő pedig parancsolja és akarja,
 hogy a tenger vizét kavargassa
 egy irtózatos szélvihar.
 Oly nagy a vész, hogy csakhamar

- 2415 sehogy sincsen helytállni mód.
Sorsára bízzák a hajót:
menjen, amerre a vad szél sodorja,
mely reményüket letarolja
életük, testi épségük iránt.
- 2420 Nem látván a helyes irányt,
hagyják magukat kénytelen-kelletlen
a kormányra, mit úgy hívnak: Véletlen.
Már teljesen a sorsra bízzák,
hogy meghalnak-e vagy megússzák.
- 2425 Mást nem tehettek, nemigen,
mint az őrjöngő tengeren
hol felszállni majdnem az égig,
hol meg majdnem tengerfenékgig
zúgva zuhanni abból.
- 2430 Egyik hegy magasságú habból
buknak a másikba, innét oda,
fel és alá, té és tova.
Így közülük egyik sem
még egy pillanatig sem
- 2435 volt képes megmaradni lábon.
Ez pedig így ment egyfolytában
jó nyolc nap és nyolc éjszaka,
mígnem erejük mind oda,
s megfélemledik az eszük.
- 2440 Na mármost így szól egyikük:
„Ti urak, úgy segéljen Isten,
én azt hiszem, az Ő parancsa: innen,
hogy halálveszedelem jut nekünk,
és innen, hogy félholtan küszködünk
- 2445 őrjöngő habbal, mely nekünk dől:
ez innen van, attól a büntől
és hitszegéstől van, mely által
Tristannal, a családjától elválttal
tengerre kiszöktünk, rablók gyanánt!” –
- 2450 „Így van!” – felelték egyaránt –,
„ez bizony így van, igazad van!”
Majd pedig megegyeztek abban,
hogy: amikor majd elcsihad
a szél és a tengeri hab,

- 2455 és ők majd elérik a partot,
eleresztik a fogva tartott
Tristant; mehet, ahová csak akar.
Ebben megállapodnak csakhamar,
nincsen kétség, nincs habozás.
- 2460 És a viszontagságos hajózás
nyomban szelídül és csitul, lám.
Enyhül a szél, lanyhul a hullám.
Az imént még tomboló tenger
már elnyugszik, már habja nem ver,
- 2465 s a nap úgy süt, mint azelőtt.
A kalmárnép nem húzza az időt,
mert az elmúlt nyolc nap alatt
a hajó a szélben arra haladt,
amerre Cornwall terül el.
- 2470 Addigra ők már oly közel
kerültek a cornwalli földig,
hogy a part a szemükbe ötlük.
E helyt a hajót kikötötték,
és Tristant a partra kitették,
- 2475 annak is kellős közepébe.
Kenyeret adtak a kezébe,
azonkívül egyéb ételmelet.
„Barátunk” – mondták –, „Isten óvja lelked,
s a testedet is élni hagyja!”
- 2480 Rá mindegyik áldását adja,
s azzal a kalmárnép búcsút vesz.

Na mármost Tristan mitévő lesz?
Tristan, aki számkivetett?
Ott ült, és könnyet pergetett,
2485 mert a gyermek mást tenni nem bír,
ha baja esik, csak azt, hogy sír.
Hontalan Tristan a könnyeit nyelte,
és közben a kezét tördelte.
Istenhez így szólt: „Te hatalmas
2490 Úr Isten, aki vagy irgalmas,
és aki vagy mindenhatóság,
akiben végtelen a jószág,
édes Isten, légy irgalmas velem!
Könyörgök, jusson kegyelem,

2495 és rajtam könyörülni tudj!
Ha már egyszer rendelted úgy,
hogy elhurcoljanak hazulról,
legalább gondoskodj oly útról,
mely vezet emberek közé!

2500 Hiába nézek mindenfelé,
emberi lényre nem lelek.
E vad vidéktől rettegek!
Szemeimet bármerre tatom,
itt a világ legvége, látom.

2505 Induljak is bármerre,
nem látok szanaszerte,
csak pusztaságot, vadon-erdőt,
zord szirteket, mocsaras fertőt!
Ezt látván, a lelkemre tör

2510 a félelem: kínoz, gyötör!
Félelemre az is nagy ok:
farkasok s más vadállatok
fölfalnak, léptem bárhová igyekszik.
Lám csak, a nap mindjárt lenyugszik,

2515 már nagyon estefeléig jár,
és aki továbbra is itt vár,
ahelyett, hogy innét elmenne,
annak keserves sorsa lenne.
Hamar tovább kell menjek, mert ha nem:

2520 az éjt az erdőben kell töltenem,
és akkor nem lesz menedék.
Most látom csak, van itt elég
magas szikla, magas hegyek.
Én az egyikre fölmegyek,

2525 ha ugyan fölhágni képes vagyok,
s megnézem, míg a nap ragyog,
valami tanya látszik-e ide,
ha közel van, ha messzire,
hol emberekre bukkanok,

2530 akik közé társulhatok,
s akik közt maradok életben
bármily módon, bármily esetben.”
Feláll, és útját teszi meg.
Van rajta dolmány, köpönyeg,

2535 gazdagon hímzett, pompás brokát,
 aranszálakkal törve át.
 Szaracén kezek készítették,
 piciny rojtokkal díszítették:
 pogány módon cifra, irombás
 2540 és idegenszerűen pompás.
 Szép zsinórzat, hímvarrás rajta;
 olyan remekül szabott fajta,
 Tristan szép testére oly szépen illő,
 hogy nem akad sem férfi, sem nő,
 2545 kin jobban szabott ruha-mez
 pompázott volna, mint emez.
 Azonkívül a mese közli,
 hogy e brokát szebb zöld színnel üdvözli
 szemünket, mint a májusi fű.
 2550 Ki van bélelve gyönyörű
 és oly hófehér hermelinnel,
 hogy senki sincs, aki fehérebb színt lel.
 Ilyen készülettel vonul
 sírva és boldogtalanul
 2555 ama keserves útra, mellyet
 neki végigjárnia kellett.
 Dolmányát az öve alatt
 meghúzta úgy, hogy följebb szaladt,
 köpönyegét összetekerte,
 2560 majd pedig vállára emelte,
 s nekivágott a pusztaságnak,
 erdőnek és mezőnek, tágnak.
 Sem út, sem ösvény nem volt ott,
 csak mit ő maga tapodott.
 2565 Két lábával épít utat,
 két kezével kapaszkodót kutat,
 majd négykézláb halad előre:
 így mászik föl a hegytetőre
 árkon-bokron, sziklán-kövön,
 2570 míg végül a hegycsúcsra jön.
 Onnét aztán véletlenül
 kanyargó ösvényre kerül,
 mely keskeny és rajta fű zöldje.
 Onnét lemegy a túlsó völgybe,

2575 ott igaz útra talál, azt hiszi.
Az ösvény hamar elviszi
egy országúthoz, mely alkalmasint
jó széles volt, mérték szerint:
két szembejövő lovas elfért rajta.

2580 Az út szélén nyugvóra hajtja
a fejét, sírás közepette.
Akkor szíve visszavezette
hazájába, övéihöz,
hol a nép neki ismerős.

2585 Ettől nagy bánata előtör.
Panaszkodni kezd, nem először,
Istennek: jutott szerencsétlenségre!
Könyörgően tekint az égre:
„Isten” – szól –, „jó úr vagy Te! Lám,

2590 az én apám s az én anyám
hogyan elveszítettek egyszer csak!
Jaj, minnek is kellett nekem sakk!
Átkozott sakk, téged okollak,
egy életen át káromollak!

2595 Karvaly, törpesólyom és kerecsen
Istentől átkozott legyen!
Ők voltak, kik apámtól elragadtak!
Az ő bűnük, hogy elszakadtak
tőlem a barátok, a rokonok!

2600 Mindenki szomorkodni fog,
ki jót akart nekem, s kivált,
ki szerencsét, boldogságot kívánt.
Rájuk értem bánat szakad.
Jaj, édesanyám, tudom, hogy magad

2605 bánattal kínozod, jól tudom, jaj!
Apám, téged szívedben nyom baj!
Tudom, hogy mind a ketten
gyötrődtek, igen szenvedetten!
Jaj, Istenem, ha annyit tudnék,

2610 hogy ti ketten arról tudtok még,
hogyan élek és egészséges vagyok ma,
az számomra és főleg számotokra
Isten nagy ajándéka volna itten!
Hiszen tudom jól, hogy ti ketten

- 2615 boldogok alig vagy sohase leszte,
ha Isten nem tudatja ezt meg
veletek: életemet Ő megóvja.
Bajbajutottak jó tanácsadója,
Úr Isten, add, hogy így legyen!”
- 2620 Amint ott ül, és nagy keservesen
panaszolkodik, mint mondottam,
látja a messzeségben, hogy jön onnan
két agg zarándok, feléje igyekvő.
Küllemük az Istennek tetsző:
2625 sok napot és sok évet éltek,
sok szakállat, haját növeltek,
mint Istenért küzdő vitéz
és zarándok gyakran kinéz.
E zarándokló emberek
2630 a testükön viseltenek
vászoncsuklyát és olyan gúnyát,
mely mutatja a zarándoknak útját:
varrva van a ruha szélére
tengeri kagylóknak füzére
2635 és sok más idegenszerű dolog.
Mindkettő kezében forog
zarándokbot göcsörtös ága.
Mindkettő süvege, alsónadrága
úgy áll, ahogy ilyenkor kellő.
2640 Isten szolgálói, ez a kettő
viseltek ők a combjukon
vászongatyát, mely egy lyukon
bokájuk fölött egy araszra
volt megkötve, sípcsontjukra tapasztva.
2645 Lábfejük, bokájuk csupasz:
kövek közt sokat szenved az.
Hátukon ki-ki visele
– ez bűnbánatuknak jele –
szentséges, áldott pálmaágot.
2650 Szájukból épp javában árad
a jámbor imádság, a zsoltár,
melynek tudója mind a kettő volt már.
Mikor őket meglátta Tristan,
így szólt, bennük nemigen bízván:

- 2655 „Leghatalmasabb Hadvezér,
már megint mily nagy baj nem ér?
Az a két férfiú, ki jár ott,
engem alighanem meglátott.
Félő, hogy foglyul ejtenek!”
- 2660 Mármost, amint közelgenek,
ő pedig vet egy pillantást
botjukra és ruhájukra, mindjárt
észre is veszi, hogy kifélék;
akkor már nem annyira félénk.
- 2665 A kedve kissé felvidult.
Szívéből ilyen szava hullt:
„Dicsérlek Uram, Hadvezérem!
Ezek jó emberek, úgy vélem.
Semmi okom, hogy tartsak tőlük.”
- 2670 Kevés idő múlva előttük
ül a fiú az út szélén ekképp.
A két zarándok odalép;
ő felpattan, finom modorhoz illőn,
szép kezét összefonja mellén.
- 2675 A két zarándok megint és megint
nagy figyelemmel rátekinthet,
és látják, jó neveltetése van.
Üdvözlik barátságosan.
A köszöntésük kedves-édes,
- 2680 ilyen jámbor szókkal beszédes:
„Deu sal, beâs amîs!
Barátunk, e szó nem hamis,
Isten legyen gondviselőd!”
Tristan meghajol az aggak előtt:
- 2685 „Ej” – így szól –, „de benie
si sainte companie!
Az ilyen jámbor társaságra
bárcsak Isten áldása szállna!”
Kérdi a két zarándokló agg:
- 2690 „Kedves fiú, honnét való vagy?
És mondd csak: ki hozott ide?”
Ám Tristan, ifjú létire,
igen megfontolt, óvatos volt,
így egy külön mesét kigondolt.

- 2695 „Jámbor urak” – meséje ily szövésű –,
 „vagyok itteni születésű,
 és kilovagoltam ma reggel
 társakkal, számos emberekkel
 vadászni ebbe az erdőbe.
- 2700 Aztán egyszer csak, egy időbe’,
 magam sem tudom, hogyan történt,
 valahol elhagytam az ösvényt,
 társaktól és kopóktól különváltam
 – ők bizony jobban jártak nálam! –,
- 2705 s végül teljesen eltévedtem.
 Lovamat tévútra vezettem,
 mely egy szurdok felé haladt.
 Hiába fogtam vissza lovamat,
 mélybe csúszott, vele meg én.
- 2710 Ott hevertünk a szurdok fenekén
 egy rakáson, én meg a ló.
 Fáradozásom hiábavaló,
 hogy ráüljek, s míg vagyok botló-csetlő,
 kicsúszik kezemből a gyeplő,
- 2715 s a ló az erdőbe szalad legottan.
 Arra az ösvénykére így jutottam,
 melynek idehozott kacskaringója.
 Nem vagyok a megmondhatója,
 hol vagyok és hová megyek.
- 2720 Tegyetek jót velem, jó emberek,
 mondjátok: hová mentek, merre?”
 „Barátom” – így feleltek erre –,
 „ha megengedi Hadvezérünk,
 úgy még ma éjjel odaérünk
- 2725 Tintajolba, oda vagyunk menő.”
 Kérte a kettőt szépen ő,
 hogy velük társulva mehessen.
 „Kedves jó gyermek, hát így essen” –
 mondta neki a két zarándék. –
- 2730 „Gyere velünk, ha ez benned a szándék!”

Tristan elindult velük mindjárst.
 Útközben mulattatták egymást,
 mindegyikük beszédre kelt.
 Tristan, a példásan nevelt,

- 2735 a beszéddel körültekintő.
 Ha ezt-azt kérdezget a kettő,
 ő mindig csak annyit felel,
 amennyi kell, és csak, ha kell.
 Őrá nézve a mérték
- 2740 beszédben és viselkedésben érték,
 úgyhogy ezt észrevén
 a két bölcs, a két agg, a két vén
 dicsérte tulajdonságait egyre.
 Nem győzték venni őt szemügyre,
- 2745 mily finom s jólnevelt, korához képest,
 és ehhez még járul a szép test!
 Ruhájára, melyet viselt,
 mindkettő rögtön felfigyelt,
 mert az hímezett, pompás brokát,
- 2750 aranyszálakkal törve át.
 Magukban töprengtek mindketten:
 „Jóságos és hatalmas Isten!
 Kicsoda s hová való ez a gyermek,
 kiben ily szép erkölcsök gyökeret vernek?”
- 2755 Így mendegéltek őt szemlélve
 s minden dolgát jónak ítélve
 – ezzel s nem egyébbel mulattak –,
 míg egy francia mérföldet haladtak.

{Jegyzetek, 2149–2758. sor}

2152. egyetlenegy: ezt Gottfried azért hangsúlyozza, mert ha egyszerre több, együvé tartozó hajó érkezett volna, nem következhetek volna be az alább leírt események.

2167. csőrös-tollas vadász: „vederspil” ’tollas játék(szer)’, vadászatra idomított ragadozó madarat jelent.

2169. a főlovász két gyermeke: két kisebb fiúról van szó, akik Tristan örök-befogadása után születtek.

2172. alít: hisz, vél. Az eredetiben „wânbruoder” ’vélt bátya’.

2196. komolyan: „durch ernst”, vagyis hivatali kötelességből, mint piac-felügyelő, vámszedő stb.; időtöltésül: „durch spil”. Szólásszerű ellentétpár volt: az „ernest” eredetileg a valódi, vérré menő harcot, a „spil” a harci játékot jelentette.

2197. a hajóra: gyakran a hajó fedélzetén zajlott az adásvétel; így a kereskedők nem fizettek a vámon kívül helypénzt is, és nem kellett a portékát a partra vitetniük.

2206. pirosló tollasok: „in rôten vederen”, vagyis olyan fiatal példányok, melyek még nem vedlettek le a hasukon és mellükön látható vörös tollat.
2207. már vedlettek: „muzaere”, vagyis idősebb, kifejlett madarak.
2220. sakk-készlet: a sakk a legelőkelőbbek játékának számított. Ezért is szólítja Tristan „uraim”-nak a kalmárokat, és hiszi őket – tévesen – megbízható, nemeslelkű embereknek.
2263. úriember: „von höfscheit [...] geedelt” ’az udvarhoz méltó viselkedés által megnemesítve’.
2294. canzone: „schanzune”, bonyolult strófa- és rímszerkezetű, megzenésített költemény.
2295. stampénia: „stampenîe”, hegedűvel kísért táncének; refloit (ófrancia refrain): refréndal.
2296. udvarba illőn: „curtôsîe”. Itt Gottfried – talán hogy Tristan kifinomultságát érzékeltesse – nem a német „hövsch” vagy „hovebaere” kifejezést használja, hanem francia eredetű szinonimájukat.
2314. egy nagy mérföld: „eine grôze mile”, kb. 7,5 kilométer, vagyis akkora távolság, hogy onnét már a jó úszó sem tud kijutni a partra.
2397. sköv. a két ófrancia sor jelentése: „Jó Tristan, nemes Tristan, testedet és életedet Istennek ajánlom!” Itt és a későbbiekben gyakran a következő sorok a francia szöveg többé vagy kevésbé hű német változatát adják.
2422. véletlen: (a máshol ’kaland’ jelentésű) „âventiure”.
2460. viszontagságos hajózás: „kumberlichiu vart”, Gottfried furcsa szinekdochéja.
2572. kanyargó: „âne slihte” ’egyenesség nélküli’. Gottfried amolyan erdei vadcsapásra gondolhatott.
2578. mérték szerint: „ze guote mâze”. Az országútnak Németországban legalább egy keresztbe rakott lándzsányi szélességűnek kellett lennie, akkor fért el egymás mellett két szembejövő lovas.
2626. szakállat, haját növeltek: a zarándokok a (gyakran évekig tartó) zarándokút befejezéséig nem nyíratkoztak.
2634. tengeri kagyló: annak jele, hogy a zarándok megjárta Santiago de Compostelát.
2638. alsónadrág: „beingewant” ’lábravaló’, vastag harisnyára vagy érmelegítőre emlékeztető holmi. Nem számított intim ruhadarabnak, felsőnadrág nélkül is hordták.
2649. pálmaág: a jeruzsálemi zarándokok viselték.
2655. és 2667. Hadvezér: „trehtîn”, általában Isten megszólítása.
2759. francia mérföld: „welsche mile”, a római milia passuum (ezer lépéspár) megfelelője. Kb. másfél kilométer, vagyis töredéke a 2314. sorban emlegetett nagy mérföldnek.